(המשך מעמוד 9)

כל ארכיטקט ישראלי יודע עד כמה דרושים לו קשרים טובים במקום הנכון, כדי שתוכניתו תתקבל. בגלל סכומי הכסף העצומים הקשורים בזה, אף הפכה הארכיטקטורה בארץ לאחד השטחים המכוערים ביותר מבחינת היחסים האישיים השוררים בו. שיטה מסובכת של לחצים, חנופה, חלוקת טובות־הנאה, מלחמת־השמצות וגניבת רעיונות פותחה ושוכללה. מאחורי כל עבודת־בנייה רצינית מסתתר גילוי עכור של שיטה זו.

★ ★ ★

לא היה מי שיפקח

פש זה לא צריך היה לחדור לטכניון. המוסד המדעי היה צריך להיות מעל ל־כל זה. מעל ליומרות אישיות, להשמצות, ללחצים ולמאבקים על קבלת עבודות.

אבל כל אלה חדרו בכל זאת לטכניון. לא היה מנהל מדעי — רקטור — שיעמוד על המישמר, ואילו הנשיא המינהלי לא יכול היה להביע דעה ביחס להעסקת מרצים אקדמאים, כי לא הבין בזה דבר. הריכוז המוחלט בימיו של דורי הביא לכך שגם הסינט — מועצת הפרופסורים — נעשה כלי־שרת בידי ההנלה. סגן־הנשיא מונו על־ידי הנשיא, ומילאו את תפקיד הרקטור.

סגנית־הנשיא לעניינים אקדמאיים היא פרופסור רחל שלון. במיקרה או שלא במיקרה, בעלה של רחל שלון הוא הרוח החיה ב־אגודת שוחרי הטכניון, ולשעבר גם נשיא אגודת האינג'נרים והארכיטקטים. הוא גם מנהל בית־חרושת שמן, ויש לו מה לומר.

הסטודנטים יודעים לספר, כי בפגישות עם הנהלת הטכניון נהגה רחל שלון להפסיק את הנשיא גולדברג ולומר לו: "רגע אחד, פאשה, אני אסביר את זה." פאשה גולדברג לא התנגד. הוא ידע מראש שהוא נכנס למוסד בו נקבעו דברים רבים לפני בואו, וכי הוא לא יוכל לשנותם. נסיונו הכושל ב־חימיקלים ופוספאטים לא עזר ליוקרה שלו. תחת הנהלה כזאת התאזחו הגורמים שהביאו למצב שהתפוצץ השבוע.

★ ★ ★

הגלולה המרה

שתי קבוצות עומדות זו מול זו בפקולטה לארכיטקטורה. בראש קבוצת הרוב עומד פרופסור אביה השמשוני (55), יליד אלכסנדריה, שעלה ארצה בהיותו בן חמש. הוא למד ארכיטקטורה בטכניון, היה עוזרו וידיימינו של פרופסור יוחנן רטנר המנוח. מזה 23 שנה הוא מלמד ארכיטקטורה, מזה כמה שנים בתפקיד דיקן.

בראש קבוצת־המיעוט עומד פרופסור אלפרד מנספלד (60), שלמד ארכיטקטורה באקדמיה של פריס.

רב־אלוף דורי רצה להעמיד בראש הפקולטה את אלפרד מנספלד, בשל שתי סיבות. הוא לא שכח שכדי לקבל את נשיאות הטכניון היה עליו להתפייס עם אלוף רטנר. כאשר ניתנה הזדמנות להתקנם ברטנר, על־ידי פגיעה באיש־חסותו השמשוני, עשה זאת. סיבה שניה היתה פרוזאית יותר. דורי רצה להעמיד בראש הפקולטה אדם מפורסם. לתפקיד זה התאים אלפרד מנספלד. הוא בנה הרבה בתים, בין השאר, את מוזיאון ישראל בירושלים ואת בית צ"ס בחיפה. לדורי לא הפריעה העובדה, שציירים רבים טענו כי המוזיאון אינו מתאים לתפקידו, וכי פקידים בבית צ"ס טענו כי חם שם מאוד בקיץ, בגלל גודלם של החלונות.

דורי רצה שהטכניון ימלא תפקיד נכבד בבניה בישראל. מנספלד וקבוצתו פעילים מאד בבניה בישראל, ודורי חשב שחלק מזה יוסיף ליוקרה של הטכניון. הסענה האומרת שארכיטקט בעל משרד פעיל מקדיש בהכרח את מרבית זמנו לעסקיו הפרטיים, ורק פנאי מועט נותר לו לעסוק בהוראה — נדחתה על־ידי דורי.

אבל מנספלד לא נבחר לדיקן הפקולטה ל־ארכיטקטורה, כי על־פי התקנון נבחר הדיקן על־ידי מורי הפקולטה עצמם, ושם לא היה למנספלד רוב.

לכן החלה ההנלה הטכניון במסע דיכוי שיטתי, שמטרתו היתה כפיית רצונה ו־בחירת מנספלד. בדצמבר 1964 פסלה ההנלה את בחירתו של אביה השמשוני כדיקן, אך נאלצה לסגת כשבחירות חדשות אישרו את הקודמות.

בינתיים קיבל אלכסנדר גולדברג את הנשיאות, והמשיך במדיניות קודמו. באחת ההזדמנויות אף הודה כי "יש התחייבויות כלפי מנספלד."

ההנהלה המשיכה בדיכוי הפקולטה. כשהחלה שנת־הלימודים הנוכחית מצאו הסטודנטים אולמי־הרצאות ללא רישום, ופועלים שהקימו רעש בזמן ההרצאות.

כאשר התגלו כל הלחצים של ההנהלה כבלתי־יעילים, ננקטה הדרך הבדוקה של הפרד־ומשול — הפקולטה פוצלה לשניים. חלק נמסר להנהלתו של אביה השמשוני, וחלק לאלפרד מנספלד. מעל שניהם מונה דיקן מטעם ההנהלה, יוסף קרני, שלמד אמנם ארכיטקטורה בשעתו, אך אינו עוסק בה. מורי הטכניון התנגדו לפיצול, ואיגוד הארכיטקטים התנגד, גם מורי הפקולטה והסטודנטים התנגדו, אבל פאשה גולדברג עמד על שלו, כי הפיצול נתן סוף־סוף להנהלה הבלתי־אקדמאית שליטה מלאה.

מפוצלת ובלי ראש

הפקולטה שלהם. חוש־ההומור המסורתי כך תיארו הסטודנטים את שלהם שלט במרבית הכרזות שנשאו, אשר חלקן נכתב באנגלית, כדי לאפשר לחברי־הקורטוריון האמריקאיים להבין את המתרחש מולם. שתי הפגנות הסטודנטים שנערכו השבוע, הדהימו את הנשיא ואת הנהלת הטכניון.

הפיצול נעשה אמנם תחת הסוזאה של הפרדה לשתי שיטות־לימודים. ניתנו שמות מפוצצים לשתי השיטות, אם כי כל תלמיד ידע שמאחורי השמות לא מסתתר דבר.

תפיסתו של השמשוני אומרת שיש לתת בסיס עיוני לכל סטודנט בשטחים רבים ככל האפשר. שיטתו של מנספלד אומרת שארכיטקטורה היא אמנות, ולכן היא שאלה של כשרון מלידה. תפקידה של הפקולטה בשיטה זו הוא לגלות את הכוחות הטובים בין הסטודנטים ולעודד אותם. לכל אדם מן הצד ברור שאין סתירה בין שתי השיטות. הגיוני לגמרי שיש לעודד כוחות מעולים, כפי שהגיוני שיש לתת להם בסיס עיוני נרחב.

★ ★ ★

השמצות

לגבי רחל שלון יש בכל זאת משמעות להבדלים אלה. כי הפיצול מחליש את הפקולטה לארכיטקטורה, ואז יכולה שלון להמשיך וללכד ללא־מתחרים את המכון לחקר הבניה אשר בהנהלתה. היא ניצלה את עמדתה והכריעה בעד הפיצול.

רחל שלון נטלה גם חלק פעיל במסע־ההשמצות ההדדי של שתי הקבוצות, ששטף את כל הארכיטקטים בישראל. הפרופסורית השמיעה משפט באנגלית שפירושו: "ארכיטקטים המסוגלים לבנות בתים — בונים, אלה שאינם יכולים — מלמדים בטכניון." היא התכוונה לקבוצת השמשוני ול־45 המורים הנימנים עליה, ביניהם ארכיטקטים שקיבלו פרסים רבים.

תוך מסע־ההשמצות חסר־התקדים בחיים האקדמאיים בישראל, הואשמה קבוצת מנספלד שהיא מבקשת יתרונות חומריים מן העבודה בהוראה. מנספלד הואשם בכך, שתוכנית־הלימודים המוצעת על־ידו נועדה לאפשר לו להשתמש חינם ברעיונותיהם של 380 סטודנטים, ולהעביר אותם ללא שכר כשוליות במשרדי תומכיו. נאמר גם שמעמדת הדיקן יוכל מנספלד להפיק יוקרה רבה. ובמקצוע זה, יוקרה היא כסף.

ההשמצות בכיוון ההפוך אמרו כי ה־שימשוני הוא ארכיטקט חסר־כשרון, שמילא את הפקולטה במורים גרועים שהם גם ארכיטקטים בינוניים, הגדיל בכך את מספר נאמניו ויצר לעצמו רוב.

הנהלת הטכניון, הנשיא וסגנית־הנשיא בחשו בקדרת ההשמצות והלחישות. נעשו נסיונות לרתום את הסטודנטים לצד זה או אחר. ממוצע הציונים אצל פרופסור מנספלד עלה בשנה האחרונה, ותומכי השמשוני טוענים כי על־ידי ציונים גבוהים רצה מנספלד לפתות את הסטודנטים. ה־נהלת הטכניון ערמה קשיים אישיים בפני חברי ועד התלמידים בפקולטה. כמה מ־הסטודנטים חששו להצטרף לועד מפחד נקמה של ההנהלה, שלא תאפשר להם לעבוד כאסיסטנטים. הנשיא טרח גם לבלוש ולבדוק מה פרנסתם של חברי הועד, כדי לבסס את טענתו שרובם מועסקים אצל ארכיטקטים תומכי השמשוני.

★ ★ ★

באש ובמים

מרבית שנת הלימודים האחרונה, ואף חלק משנת הלימודים הקודמת, הוקדשו למערכה הנועשת. הסטודנטים שילמו שכר־לימוד ולא קיבלו תמורה. לאחר שנה של שביתות, התפטרויות וגילויי־דעת הבחין סוף־סוף הסינט כי הגיעו מים עד נפש, ביטל השבוע את החלטת הנשיא בדבר פיצול הפקולטה. אולם הסינט, הנתון ל־השפעת ההנהלה ושבו יש נציג אחד בלבד לארכיטקטים, פיטר באותה ישיבה את הארכיטקט אברהם ("ואכי") וכמן.

וכמן, צבר צעיר (35), אתלטי וייפה־תואר, הוא המורה האהוב ביותר בפקולטה המשופצת. למענו מוכנים הסטודנטים ל־לכת באש ובמים. הנשיא וההנהלה הם תלושים מן המציאות לא ידעו על כך, ולא שיערו את עוצמת הסערה שתבוא בעקבות הפיטורים. שתי הפגנות־סטודנטים בשבוע האחרון הדהימו אותם.

עוד פחות רגיש ועוד יותר תלוש היה רב־אלוף דורי, הממשיך להיות פעיל מאד בפרשה, למרות היותו רק אחד מתוך עשרות חברי הקורטוריון. הצעות־ההחלטה שהביא השבוע דורי לישיבה השנתית של הקורטוריון — המוסד העליון של הטכניון — מאשימות את כל הסטודנטים והמורים בהתנהגות נלוזה, דורשות לאשר את פיטורי וכמן ולהעמיד לדין משמעתי כל מי שיחשוב אחרת. הקורטוריון החליט להקים ועדה שתסכם את הבעיות תוך שלושה ימים.

שלושה מתוך חמשת חברי הוועדה היו שותפים לפעולות ההנהלה עד כה. לכן החליטו גם הסטודנטים וגם המורים שלא לשתף עמה פעולה. מועצת התאחדות כל תלמידי הטכניון הגיבה בזעם על ה־אשמותיו והצעותיו הקיצוניות של רב־אלוף דורי, החליטה לאיים בשביתה כללית אם אמנם תיסגר הפקולטה כפי שאיים דורי.

הקורטוריון — המורכב בעיקר מנציגי התורמים — לא פתר שום דבר. נשיאות הטכניון המשיכה לעמוד חסרת־אונים מול המשבר שהיא עצמה גרמה לו. 380 סטודנטים המשיכו להפסיד זמן־לימודים יקר, והפקולטה לארכיטקטורה המשיכה להידרדר. הפגנות השבוע הוכיחו, כי הפתרון למשבר חייב להיות יסודי. יש להעמיד בראש המוסד המדעי אדם בעל עמדה ציבורית ועבר ללא דופי, ובעל נסיון מינהלי נרחב. אך לא פחות חשוב להעמיד לצידו איש־מדע בעל־שם ושאר־רוח, רקטור שיפקח על הצד המדעי והחינוכי של הטכניון. הרקטור חייב להיבחר על־ידי הסגל המקצועי של ה־טכניון, ולא להיות ממונה. רק אז ישתחרר הסינט מהשפעת ההנהלה, ויהיה עצמאי.

רקטור כזה וסינט שכזה יוכלו להפעיל מחדש את הפקולטה לארכיטקטורה, לטהר את האווירה ולהעמיד את הפקולטה מעל לקונויות של ארכיטקטים.

לא! "הטכניון איננו המערב הפרוע!" אומרת הכרזה בהפגנה.

כן! אמרו הסטודנטים באסיפה שנערכה לפני ההפגנה. על פניהם נשקפת הרצינות בהתייחס לעניין, שכן כל הסיכסוכים השפיעו לרעה על הלימודים.

להחזיר

את אברהם ("ואכי") וכמן לתפקידו בפקולטה, דורשות, בין השאר, עדנה ישי (24) ומלכה גבע (25).